

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Första Kammaren. N:o 28.

Onsdagen den 25 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades åtta protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 20 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 50, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan. *Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.*

Herr Pettersson, Carl: Då jag är en af reservanterna mot detta lagutskottsbetänkande, skall jag be att få framställa några af de skäl, som gjort att jag afstyrkt motionen. Enligt nu gällande lagstiftning skall en medlem af svenska kyrkan, som omfattat *främmande kristen* lära, gifva sin afsigt till känna för kyrkoherden i den församling han tillhör och uppgifva det trossamfund, hvartill han vill öfvergå. Nu har en motionär i Andra Kammaren framlagt det förslag, att om en medlem af svenska kyrkan omfattat *främmande* lära, skall han gifva sin afsigt att utträda till känna för kyrkoherden i den församling han tillhör. Skilnaden mellan den nuvarande lagen och motionärens förslag är således den, att nu skall en person, som vill öfvergå från svenska kyrkan till en annan, omfatta en kristen lära, men enligt motionärens förslag behöfver det ej vara en kristen, utan kan vara hvilken främmande lära som helst, således äfven en hednisk, muhammedansk eller hvad det må vara. Lagutskottet har gått denna motionärens önskan till mötes så till vida, att Riksdagen skulle begära hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trobekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersäte, som fyllt aderton år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå. Nu hålla åtskilliga före, att

Om rätt att ut-
träda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

det vore en stor förmån, om svenska kyrkan blefve af med sådana personer, som ej vilja tillhöra henne och ej omfatta en kristen lära, utan de finge gå hvarvt de behagade. Men jag undrar, om ej kyrkan rättare uppfyller sin mission dermed, att hon vakar öfver de vilsekomna fåren och söker åtminstone bibehålla dem på kristlig ståndpunkt så länge som möjligt är. Man skulle säga, att det vore en förmån att bli af med hemliga fiender och skrymtare, men om nu staten medgifver, att sådana personer få afvika ur kyrkan, så är jag rädd för att staten blir en hednisk stat, och vårt svenska samhälle är dock uppfördt på kristlig grundval. Jag tror ej, att staten har rätt att låta dessa personer bli alldeles öfvergifna utan att på något sätt erhålla vård. Hvad skulle följden bli af detta, om de skulle få öfvergå till hvilken religion som helst? Inom våra församlingar skulle vi få nöjet erhålla positivister, mormoner m. fl., och jag kan ej tänka annat, än att det skulle undergräfvat sambället på ett eller annat vis. Den nordamerikanska republiken, som är så fri i allt och endast fordrar af sina medborgare, att de skola bekänna sig till läran om en Gud, tillät en tid mormonismen fritt utbreda sig i Amerika, men till sist visade sig af frukterna, att det ej var helsosamt för samhället, och mormonområdet vägrades statliga rättigheter, hvarjemte der inquarterades en del af republikens trupper för att hålla dem i styr, när de ej ville foga sig efter lagen. Sådant kunde ju inträffa äfven här, om motionären finge sin vilja fram. För öfrigt, då staten måste ega någon kännedom om hvilken tro dess medlemmar bekänna, och vi prester hafva till uppgift att vid hvarje års slut meddela, hvilka främmande trosbekännare förekomma i församlingarna, äro vi urståndsatta att meddela dessa upplysningar, då vi ej känna, till hvilket främmande trossamfund våra ähörare öfvergått. Staten vill ha en sådan kännedom för att veta, huru förhållandet är inom landet. Om en person är skyldig uppgifva det främmande trossamfund, till hvilket han öfvergått, säger han: jag har öfvergått till positivismen eller mormonismen eller hvad det nu kan vara, och på det viset får staten kännedom om huru många sådana främmande trosbekännare det fins i landet. Jag anser det således både ur kyrkans och äfven ur statens synpunkt vara högst olyckligt, om en sådan skrifvelse, som den lagutskottet föreslagit, skulle aflätas till Kongl. Maj:t, och på dessa grunder anhåller jag få yrka afslag å lagutskottets betänkande.

Herr Larsson. Liss Olof: Jag har också antecknat mig såsom reservant mot utskottets förslag i förevarande fråga och har föga att tillägga till hvad den nästföregående reservanten yttrat. Jag har nemligen för min del ej kunnat finna några skäl tillkomna sedan sistlidna riksdag eller de föregående riksdagar, då Första Kammaren afslagit motioner i samma syfte som den föreliggande. Den omständigheten, att i år i Eriksons motion instämt t. ex. Fjällbäck, Jonathan Olsson och några andra i Andra Kammaren, utgör för

mig icke någon anledning att frångå den åsigt jag hyst föregående riksdagar och som Första Kammaren äfven hyst. Jag antager därför, att ej heller Första Kammaren af den anledningen skall frångå sin förut hysta åsigt.

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

(Forts.)

I barmhertighetens namn anser jag Första Kammaren böra afslå den föreliggande motionen. Om nemligen en person, tillhörande statskyrkan, af en eller annan anledning kommer i en sådan svigtande ställning i fråga om sin religiösa öfvertygelse, att han icke vet hvad han vill eller till hvilket trossamfund han vill öfvergå, måste man väl i barmhertighetens namn anse, att man bör låta honom stå kvar i statskyrkan och ej låta honom af en tillfällighet eller ren nyck, förledd af den ene eller andre agitatorn, utgå ur kyrkan och hvart? — ja, det vet han icke sjelf! Lagen lägger intet hinder i vägen för den, som vunnit den stadga i öfvertygelsen, att han vet, till hvilket trossamfund han vill öfvergå, att utträda ur statskyrkan. Men angående den, som ännu befinner sig på den svigtande öfvertygelsen, då han måhända visserligen känner sig orolig och tycker, att statskyrkan för honom ej är i allo bra, men vet ändå icke något som är bättre, till hvilket han vill gå öfver, fordrar barmhertigheten, att man låter honom stå kvar och säger: ni måste stå kvar, åtminstone tills ni vet, hvilket trossamfund ni vill tillhöra, när ni skall utträda ur statskyrkan. Det är därför icke såsom något tvång på personerna i fråga som jag yrkar afslag på motionen, utan det är, såsom jag redan antydtt, rent af i barmhertighetens namn jag önskar, att dessa personer måste stå kvar i statskyrkan, tills de sjelfva veta, till hvilket trossamfund de vilja öfvergå. Veta de icke detta, ja då skola de ej heller träda ut. Jag vill icke tala om hvartill detta steg skulle leda. Om man låter en hvar träda ut, som blott säger: jag vill bara gå ut och gå ut ur statskyrkan, utan att veta, till hvilket trossamfund han vill höra, skulle det blott vara första steget till att äfven desse ej skulle behöfva betala till statens presterskap och till statskyrkan. Och har man slagit in på den vägen, har man gifvit sig in på en väg, hvars slut ej är svårt att beräkna. Jag ber således att för min del få förena mig i den förste talarens yrkande om afslag på utskottets betänkande i förevarande fall, och har så mycket större anledning att hoppas, att det skall bli kammarens beslut, som detta är hvad kammaren under de föregående riksdagarne i precis enahanda fall har beslutat.

Herr Hasselrot: Kammaren kan beträffande denna fråga alldeles frånse hvad den förste ärade talaren anfört derom, att man, derest lagutskottets förslag antoges, skulle riskera att i vårt land få en del positivister och mormoner — han nämnde särskildt dessa båda samfund. Han afsåg hvad motionären yrkat, nemligen att man för utträde ur svenska kyrkan endast skulle behöfva uppgifva, till hvilken främmande lära man ville öfvergå. Men jag ber att få

Om rätt att ut-
träda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

fästa uppmärksamheten derpå, att lagutskottets förslag innebär alls icke detta. 3 § af 1873 års förordning lyder för närvarande: »Har medlem af svenska kyrkan omfattat främmande *kristen* lära och vill för den skull ur kyrkan utträda; gifve sin afsigt till känna för kyrkoherden i den församling, han tillhör; uppgifve ock det trossamfund, hvartill han vill öfvergå.» Nu har motionären föreslagit den ändring, att det ej behöfs, att den som vill utträda omfattar främmande kristen lära, utan endast främmande lära, och att han slipper uppgifva det trossamfund, hvartill han vill öfvergå. Lagutskottet har ej delat motionärens uppfattning i första delen, utan endast hemställt derom, att den, som omfattat annan främmande *kristen* lära, må för att komma ut ur statskyrkan slippa uppgifva det trossamfund, hvartill han vill öfvergå. Jag tror därför, att diskussionen skäligen bör inskränkas till hvad som från lagutskottet i detta fall föreligger. Om jag då ser på denna sak, får jag säga, att så länge 1860 års förordning gälde, som stadgade, att ingen fick utgå ur svenska statskyrkan utan att ej blott uppgifva det trossamfund, hvartill han ville öfvergå, utan äfven visa, att han blifvit upptagen inom detta samfund, låg häruti en riktig princip. Staten var derigenom förvissad om, att ingen dess medlem blef utan religionsvård, utan hvar och en skulle höra till ett religionssamfund, som var inom vårt land tillåtet. Genom 1873 års förordning är förhållandet väsentligen ändradt. Det erfordras nu endast, om man vill utgå ur statskyrkan, att uppgifva, att man omfattat främmande kristen lära och till hvilket trossamfund man vill öfvergå, icke något sådant trossamfund, som inom landet är tillåtet eller befintligt, utan hvilket kristet trossamfund som helst, som är historiskt befintligt inom ena eller andra verldsdelen. Det är således nog, att jag uppgifver: jag vill öfvergå till qväkarne, till metodisterna, till baptisterna o. s. v. Staten har ingen utväg att kontrollera, att en sådan öfvergång verkligen sker. Staten är således alldeles utan något medel att kontrollera, att den, som utgår ur statskyrkan, verkligen ingår i ett annat trossamfund. Det finnes således ej något hinder för hvem som helst, som har mod och lust att uppgifva ett trossamfund, att komma ur statskyrkan. Men hvad är då anledningen till motionen? Jo, man säger, att det fins ett fåtal personer i Sverige, ett ringa antal säkerligen, som vilja gå ut ur statskyrkan, men ej äro i tillfälle att uppgifva till hvilket trossamfund, och detta icke, såsom herr Larsson sade, därför, att de hafva en svigtande ställning, utan de kunna hafva den klaraste öfvertygelse om sin tro, men den öfverensstämmer icke i alla detaljer med något befintligt trossamfunds bekännelse. De äro icke nog hänsynslösa att, för att komma ur statskyrkan, helt enkelt uppgifva, att de vilja gå öfver till t. ex. metodisterna. De äro nog rättänkande att ej vilja begagna denna bakväg och tvingas på den grund att stanna i statskyrkan. Jag frågar: har statskyrkan någon verklig vinst att behålla detta fåtal, som tvingas qvar, ej därför att deras tro är svig-

tande, utan därför att de äro så säkra på sin tro, att de skilja sig från alla befintliga samfund? Jag tror tvärtom, att det skall vara en vinst för statskyrkan att bli af med det enda, sista band, som fins på samvetsfriheten i vårt land. Dermed skall man undvika de anfall, som hittills skett på statskyrkan och som innebära, att den binder inom sig personer, som vilja men icke få gå ut. Desse kunna gå ut genom en bakväg, men den vilja de ej begagna. Jag är uppriktigt öfvertygad om att det vore rätt och klokt, icke minst ur statskyrkans synpunkt, att bifalla utskottets förslag, till hvilket jag därför yrkar bifall.

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Herr Fehrman: Konseqvent har motionären varit — den berömmelsen må man icke förmena honom — i att komma fram med sin motion, och konseqvent har också lagutskottet på den sista tiden varit i att tillstyrka den. Jag önskar och hoppas, att äfven kammaren må vara lika konseqvent i att afslå. Enligt nu gällande lag åligger den, som vill utträda ur statskyrkan, att uppgifva till hvilket kristet trossamfund han vill öfvergå. Motionären vill nu, att man skall slippa uppgifva detta — det talas icke längre ens om att det skall vara ett kristet samfund — och lagutskottet har härtill lemnat sitt tillstyrkande. Det blefve åtminstone eventuelt en lagstiftning till förmån för rent af hedendom. Det är ingenting som hindrar, att rena gudsförnekare skulle komma att organisera samfund. Man vill då, att staten skall förklara, att den icke har någonting emot sådant. Man vill, att staten på det sättet alldeles skall uppgifva sin egenskap af att vara en kristen stat genom att så legalisera dylika samfund. Då kammaren vid sitt första sammanträde här helsades af sin ärade ålderspresident, fäste han uppmärksamheten på, bland annat, den oro, som jäser i tiden, och de vådor för en lugn samhällsutveckling, som af en sådan oro lätteligen kunde blifva en följd. Vill man nu icke framkalla sådana vådor, tror jag icke heller, att man bör slå in på denna väg och stifta en lag, som skulle rent af etablera en verklig hedendom — eller åtminstone kunna göra det. Men, säger man, tänkesättet hos dylika personer är ju detsamma ändå. Ja visst! Det är klart, att staten kan hvarken hindra eller förbjuda dem att tänka hvad de vilja, men deraf följer icke, enligt min åsigt, att staten bör säga sitt ja till detta, att staten bör förklara sig intet hafva emot att sådana samfund bildas. Kan den icke hindra hedendomen, bör den åtminstone, enligt min åsigt, protestera emot den, och det gör den genom att neka sin medverkan och sitt bifall till sådana samfunds bildande. Jag ansluter mig till hvad af en föregående talare blifvit sagdt, att om någon icke kan uppgifva, till hvilket trossamfund han vill öfvergå, vittnar detta om en sådan omogenhet och en sådan religiös omyndighet, att det är en anledning för staten att gripa in såsom ett slags förmyndare och gifva honom tid att bättre tänka på saken. Utskottet sysselsätter sig längre

Om rätt att ut-
träda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

fram i betänkandet med det såsom tänkbart, att mången icke skulle känna sitt samvete tillfredsstäldt med att öfvergå till *något* historiskt befintligt kyrkosamfund. Det är klart, att så kan inträffa, och jag skulle till och med kunna tänka mig det märkvärdigaste fallet, att en sådan person rent af vore en ny religionsstiftare, som just genom sin religions nyhet icke kunde finna något befintligt samfund, med hvilket han kunde sympatisera. Men det är en erfarenhet, icke från i dag eller i går, utan ifrån historiens begynnelse, att all religion tenderar till samfundsbildande, och om han blott gäfvade sig tid, skulle det icke dröja länge, innan han kunde uppgifva ett verkligt samfund, äfven om så vore, att det blefve ett helt och hållet nytt, som han bildade. Utskottet talar sedan om samvetsfrihetens och trosfrihetens stora grundsats, att man bör slippa i religiöst hänseende gälla för annat eller mer än hvad man verkligen är. Visst skall samvetsfriheten, visst skall trosfriheten respekteras — det är väl ingen, som inbillar sig, att man i sådana saker kan uträtta något genom våld på samvete eller på öfvertygelse. Detta kan ju icke ens komma i fråga. Men jag kan verkligen icke inse, hvarför sådana skulle behöfva känna sig i sitt inre förnärmade deraf, att staten har sina viktiga skäl, hvarför den icke vill legalisera dylika samfund. Staten begär icke och ingen begär, att de skola säga eller göra något, som vore stridande mot deras samvete eller deras öfvertygelse. Staten säger blott, att den icke kan legalisera sådana samfund, om hvilkas art och syftemål den icke har någon kunskap. När det sålunda icke beror af dem sjelfva, af deras egen fria vilja, att de måste stanna kvar i statskyrkan, utan det är staten, som hindrar dem att gå ut, kan jag icke inse, hvarför de skulle behöfva lägga detta, som *staten* gör, på *sitt* samvete. Icke kan jag inse, att de genom sitt kvarstående behöfva beklaga sig öfver att i religiöst afseende nödgas gälla för annat än hvad de äro. Det fins många utvägar, som icke äro i lag förbjudna, för dem att gifva till känna, att de icke dela statskyrkans tro; derom behöfver man icke vara i någon okunnighet. Jag kan således icke finna en så beskaffad lagförändring, som nu ifrågasatts, vara af behovet påkallad och icke heller annat än anse den vara för staten i högsta mått vådlig. När utskottet talar om hvilka fördelar kyrkan för sin del skulle vinna genom att bli qvitt sådane medlemmar, som icke dela hennes tro och hennes öfvertygelse, vill jag visst icke förneka, att en så beskaffad lagstiftning skulle kunna hafva inflytande på kyrkans ställning, men det är dock icke *kyrkans* väl eller ve, än mindre hennes vara eller icke vara, som härpå är beroende, utan det är enligt min åsigt *statens* väl eller ve, som det gäller. Ty etableras det på detta sätt en hederdom i staten, kan det icke slå fel, att man också från det hållet kommer att arbeta på upprifvande af statens grundvalar. När det således icke enligt min åsigt är af behovet påkalladt, utan fast mer för staten i högsta måtto skadligt, ber jag att få förena mig med reservanterna och yrka afslag på utskottets betänkande.

Herr Annerstedt: Först och främst vill jag framställa en formel anmärkning mot utskottets förslag med den tolkning, som af den nästföregående talaren gifvits detsamma. Det förefaller uppenbart, att om jag vill upprätthålla fordringarna på hvad nu gällande lag stadgar, att endast den, som omfattar främmande kristen troslära, har rätt att, på sätt 3 § stadgar, anmäla sitt utträde ur statskyrkan, måste jag också upprätthålla den fordran, som nu fins, att personen skall uppgifva, till hvilket kristet trossamfund han ämnar öfvergå. Ty behöfver han ej detta, förlorar man all möjlighet att bedöma, om det är en person, som omfattar en främmande kristen lära, eller en, som, på sätt motionären uttrycker sig, omfattar allenast någon troslära, kristen eller ej. Således med den tolkning, den nästföregående talaren gifvit, förefaller det mig, att Första Kammaren gifvetvis bör afslå lagutskottets betänkande redan af formella skäl.

Om jag skulle ingå på sakens realitet, ber jag att i kammarens minne få återföra hvad som yttrades här i kammaren för ett år sedan, då kammaren afslog ett i hufvudsak lika lydande lagutskotts-betänkande. Den förste talare, som då hade ordet, anförde fyra grunder, hvarför kammaren borde afslå utskottets hemställan. Dessa grunder hafva enligt min uppfattning fullt samma giltighet i år som i fjol, och det torde vara tillräckligt att i största korthet angifva desamma. Hans första grund var, att svenska folket hittills varit och väl fortfarande vill förblifva ett kristet folk, och svenska staten vill vara och förblifva en kristen stat. Den andra grunden var, att den enskilde i sin religion ej i längden kan vara isolerad; det ligger i religionens begrepp, att den enskilde måste associera sig med lika tänkande och bilda ett religionssamfund. Den tredje grunden var den, att öfvergången från den svenska kyrkan och dess medlemmar till en främmande lära måste vara grundad på insigt och pröfning, och en sådan förutsätter, att personen kan angifva, till hvilket religionssamfund han vill öfvergå. Den fjerde och sista grunden var den, att staten fordrar, att svenska kyrkan såsom statskyrka skall vårda sig om sådana personer och deras barn, hvilka ej tillhöra något annat kristet religionssamfund. På dessa grunder hemställde denne talare om afslag å utskottets hemställan, och på samma grunder vågar jag föröfva yrka, att kammaren, med vidblifvande af sitt vid föregående riksdag fattade beslut, nu måtte afslå ifrågavarande framställning. Dessa grunder synas mig ej vara vederlagda af en talares påpekande, att svenska kyrkan saknar medel att kontrollera, huruvida de uppgifter, som lemnats vid utträdet, äro med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Saknaden af denna kontroll är fullkomligt lika dermed, att svenska kyrkan också saknar medel att kontrollera, huruvida alla dess medlemmar, som vilja kvarstå i svenska kyrkan, verkligen hysa den öfvertygelse, som är kyrkans. En annan eriuran vill jag tillägga, nemligen att genom bibehållande af nu gällande lag icke i ringaste mån sker något ingrepp i den trosfrihet, svenska staten tillerkänner sina medlemmar.

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Om rätt att ut-
träda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

Herr von Stapelmohr: Jag har inom utskottet vid behandlingen af denna fråga slutit mig till pluraliteten, därför att motionen synes mig vara en enkel och klar följd af den i grundlagens bud en hvar svensk medborgare tillförsäkrade och i dissenterlagen närmare bestämda tros- och samvetsfrihet och rätt till fri utöfning af sin religion, så vidt den ej stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse.

Ett bifall till motionen skall utan tvifvel föranleda till att en del personer kommer att stå utom statskyrkan, utan att tillhöra något främmande trossamfund, men detta kan äfven inträffa under nu gällande bestämmelser. Dissenterlagen uppställer nemligen ej någon garanti för att den, som anmäler sig till utträde och uppgifver sig skola ansluta sig till ett visst samfund, äfven fullföljer denna sin afsigt, eller att han får inträde i samfundet, eller kvarstår der. Det kan äfven i detta afseende möta hinder för honom, om det trossamfund, hvars lära han hyllar, icke är inom landet befintligt. Alldenstund åsigter och tankar i religiösa ting vexla på mångfaldigt sätt, är det möjligt, att bekännelser kunna framträda, som äro lika värda att af staten erkännas och tolereras som redan befintliga trossamfunds läror. Om en person i religionssaker bildat sig en uppfattning, som i viss mån strider mot statskyrkans dogmer och åskådningssätt, men icke sammanfaller med ett af honom känt trossamfunds läror, och han därför, af samvetsbetänkligheter eller af andra orsaker, ej vill längre kvarstå inom statskyrkan, utan träda derutur, synes mig statskyrkan ej hafva större skäl att kvarhålla en sådan person inom sig, än den, som uppgifvit sig vilja ansluta sig till ett visst trossamfund, beläget kanske långt bort i världen. Ett af statskyrkan utöfvadt tvång i detta afseende medför, enligt mitt förmenande, mera skada än gagn för kyrkan, ty det framkallar bitterhet och trots hos de personer, som vilja utträda, men ej få det, och det retar till angrepp mot kyrkan och dess bekännare samt till en sträfvan att nedsätta kyrkans anseende och undergräfvad dess ställning. En talare har varmt framhållit, att kyrkan ej bör stöta sådana, som vilja utträda, ifrån sig, utan hålla dem såsom förvillade får kvar i sitt sköte i hopp att kunna inverka på dem och komma dem att afstå från sina förvillelser och åter omfatta kyrkans lära. Men det står ju alltid öppet för kyrkans tjenare att på öfvertygelsens och upplysningens väg söka inverka på dem, som utträdt, lika väl som på kyrkans egna medlemmar; och jag håller före, att kyrkans tjenares sträfvan derutinnan skola krönas med bättre framgång, om dissenters sinnen ej äro uppfyllda med bitterhet och afvoghet mot kyrkan för att hon vill kvarhålla dem med band, som kunna kännas tryckande för känsliga sinnen. För kyrkan åter måste det vara till stort gagn att få skilja ifrån sig sådana element, som äro missnöjda med henne och hysa mot hennes läror afvikande åsigter, kanske rent af bekämpa henne. På så sätt skall kyrkan vinna i inre endragt och kunna framträda mera stark och helgjut.

En talare har befarat, att, derest motionen skulle bifallas, barn till en del personer, som utträdt ur statskyrkan, skulle uppfostras i hedendom. Men 7 § i gällande dissenterlag innehåller bestämmelser, huru förfaras skall med barn, som ej skola uppfostras i den evangeliskt-lutherska läran, så att talarens farhågor synas mig ej fullt befogade. Det är ganska antagligt att en ändring af 3 § i det syfte, motionen afser, äfven skall föranleda till ändring af 7 §; och jag antager, att Kongl. Maj:t icke skall underlåta detta, om Riksdagen för sin del antager utskottets förslag. Jag tror icke, att ett steg i motionens riktning skall medföra några olägenheter för staten, åtminstone ej större än de, hvilka under nu rådande förhållanden kunna uppstå; ty staten hyser redan nu inom sig personer, hyllande meningar i strid mot statskyrkans lära; och, så vidt jag kunnat märka, har staten icke derigenom på något sätt uppgifvit sin ställning såsom kristen stat.

Af dessa skäl har jag inom utskottet förordat utskottets hemställan, och tillåter jag mig nu yrka bifall till densamma.

Herr Sandberg: Jag har begärt ordet blott för att uttala, att det skäl, som bestämt mig att nu yrka afslag på utskottets hemställan, är att, såsom förhållandena nu äro, så länge en person formelt tillhör svenska statskyrkan, har äfven dess presterskap rätt och pligt att taga värd om honom i andligt afseende. Enligt nu gällande stadganden kan man i de flesta fall antaga, att en person, som utträder ur kyrkan, öfvergår till främmande trossamfund, och då blir det dess presterskaps sak att taga hand om hans andliga väl; men godkänna vi hvad utskottet här föreslagit, att en person får anmäla sig till utträde ur kyrkan utan att öfvergå till något annat trossamfund, blir följden, att svenska kyrkans presterskap beröfvas denna rätt och befrias från denna skyldighet — och det vill åtminstone jag ej vara med om.

Jag yrkar afslag.

Herr Pettersson, Carl: Det är egentligen ett yttrande eller rättare en förklaring af ett yttrande, som å nyo kallat mig upp på talarstolen. Det framställes af en föregående talare, som yrkade bifall till utskottets förslag, att den affällige ej skulle behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnade öfvergå, och det tycktes som om bemälda talare skulle vilja säga, att det der trossamfundet nödvändigt skulle vara ett kristet trossamfund. Men hvar står det skrifvet? Han behöfver icke uppgifva *något* trossamfund. Jag tänker mig sådana trossamfund äfven *utom* kristenheten, t. ex. muhammedanismen, judendomen m. fl. Här förekommer ej något tal om att det skall vara ett *kristet* trossamfund. Derför måste det ock tydas derhän, att det kan blifva fråga om hvilken icke kristen lära som helst. Men då går det derhän, såsom jag nyss framhöll, att vi råka in i

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Om rätt att ut-
träda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

hededomens mörker och öfvergifva den kristna basis, på hvilken vårt nuvarande samhälle hvilar.

Det sades af samme talare och påstods af en efterföljande, att det skulle vara en vinst för statskyrkan, om man tillåte ifrågasvarande personer att utträda ur kyrkan på det »enkla» vis, som motionären rekommenderar. Ja, på sätt och vis vore det en vinst, jag kan ej neka härtill, så till vida nemligen, som kyrkans ansvar derigenom skulle minskas. Men å andra sidan refererar jag till hvad en föregående talare nämnt, att man i barmhertighetens namn vill hålla kvar dem och i synnerhet i namn af den barmhertighet, som omfattar de små och späda barnen, hvilka ej få lemnas vind för våg. En kristen stat har bestämda rättigheter och skyldigheter gent emot sina medborgare, och bland andra dess skyldigheter är att se till, att ej dessa medborgare råka ut för otrons vilda vågor och komma att undergräfvat samhällets seder och lagar. Detta kan inträffa. Jag vill påminna om huruledes för många år sedan uppstod en muhammedansk sekt, den s. k. assasiuernas sekt, der man, bland annat, hade till uppgift att under vissa förhållanden och på befallning af sektens öfverhufvud ovägerligen mörda den han utpekade. Men månne ej sådant kan komma att upprepas? Vi lefva ju i dynamitardernas och anarkisternas tidevarf.

Nu säger man, att ehuru vi hafva en mängd sekter inom kristenheten, kan det finnas någon individ, som ej kan omfatta *någon* af dessa otaliga trosläror, utan han har bildat sig en särskild dogm, hvilken han omfattar och som han menar är den enda rätta och förnuftiga. Han träder ut ur kyrkan, men det är ej sagdt, att han i och med detsamma bildar ett samfund. Det gäller blott hans enskilda tro — något samfund bildar han ej. Nej, innersta meningen är blott att splittra, liksom vår tid på alla områden tenderar att upplösa allt bestående, äfven de heligaste band. Den innerligaste och varmaste förening människor emellan förekommer på det religiösa området — i kyrkan, och denna söker likna sin höge mästare i tålamod och barmhertighet; oaktadt det finnes trotsiga och förvillade barn, går denna kyrka likasom herden efter de borttappade fåren för att draga dem till sig, men få fåren tillfälle att öfvergifva kyrkan, äro de också utan all tillsyn och vård. Kan en kristen stat medgifva något sådant? Jag tror ej, att svenska staten ännu åtminstone vill göra det. För öfrigt frågar jag: hafva vi ej redan tillräcklig frihet i vårt af ålder fria land, då det medgifves, att man får öfvergå till hvilket kristligt trossamfund som helst? Skall man ej få hafva det bandet på de ostyrige, att man håller dem åtminstone inom kristendomens rämärken? Då talar man om samvetsfrihet och 16 § regeringsformen, att konungen får »ingens samvete tvinga eller tvinga låta». Tvingar jag någons samvete dermed, att jag lägger på honom ett visst band, att han ej skall göra sig sjelf och samhället skada? Inom dessa begränsningar har han sin fulla frihet

under nuvarande förhållanden. För individens rätt får man ej förbise samfundets.

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Herr Larsson, Liss Olof: Sedan lagutskottets ordförande yttrat sig har jag föga att tillägga till hvad han sagt, men då jag nu fått ordet, ber jag att få säga några ord till mitt förra yttrande.

En ledamot af lagutskottet har yrkat bifall till utskottets förslag, därför att han satte den enskildes frihet så högt, att ingen bör tvingas att stanna kvar, äfven om han ej vet, till hvilket samfund han skall öfvergå. I det fallet skiljer jag mig från honom i den väsentliga uppfattning, att jag anser samhället böra stå öfver den enskildes individuella uppfattning. Jag sätter den enskildes frihet högt, men ej så högt, att jag vill ställa samhällets väl på spel, såsom han tyckes vilja, då han säger, att han anser den enskilda friheten skola vara bestämmande, och samhällets väl bör komma i andra eller sista rummet. Icke heller kan jag finna, att den talares påstående, som sade och åberopade grundlagens bud, att man ej skall någons samvete tvinga, är här befogadt. Nej, det är ej meningen att vi vilja tvinga någon, långt derifrån. Man lemnar dem all möjlig frihet, men i samhällsordningens namn fordrar man likväl, att de skola hafva kommit så långt i sin öfvertygelse om den religiösa ställning, hvaruti de befinna sig, att de veta hvarthän de vilja. Man vill blott, att de skola uppgifva det trossamfund, till hvilket de vilja öfvergå, för att lemna dem friheten. Nej, säger man, det är orimligt att fordra något sådant, ty staten håller ju ingen kontroll öfver att de öfvergå till det eller det samfundet. Detta är dock ett märkligt resonnement. Derför att man från denna sida visar den stora tolerans att man säger, att blott de uppgifva trossamfundet, få de träda ut, så säger man att det ej går an — man skall utöfva kontroll att de göra det. Men då är det ju dessa herrar, som vilja lägga på ett ytterligare tvång utöfver hvad vi vilja göra, som vilja medgifva dem en sådan frihet. Det är nog så, att här kan finnas en del oroliga själar, som af en eller annan anledning låta uppjaga sig, men statskyrkan är icke sådan, att den ögonblickligen öfvergifver dessa sina medlemmar. Det är med statskyrkan i detta fall som med en moder. Ett barn kan visa sig okynligt och olydigt och säger, att det ej bryr sig om hvad föräldrarna säga eller hvad de tycka, utan vill bort från hemmet. Men modern eller föräldrarna öfvergifva icke ett sådant barn, utan de bibehålla föräldrakänslorna till detsamma och hoppas att det skall besinna sig och bättra sig. Blott de ej helt och hållet öfvergifva det. På samma sätt med statskyrkan. Hon tröttnar ej på dessa förvillade individer, utan hon vill hålla dem kvar till dess de mogna åtminstone så mycket, att de åtminstone veta hvad de sjelfva vilja. Det är allt hvad man begär från deras sida, och det borde väl ej vara för mycket. Icke bör det väl kunna vara till glädje för någon, att det på det religiösa eller kyrkliga området finnes en mängd lösdrivare, om hvilka man

Om rätt att ut- ingen kunskap eger hvart de höra — och de veta det ej heller
träda ur själva.
svenska stats- kyrkan.
(Forts.)

En annan omständighet, som ej är tillräckligt framhållen, är det stadgande, att barnen af ett sådant äktenskap, af föräldrar som sålunda utgå ur statskyrkan, skola äfven uppfostras i föräldrarnes religion, åtminstone skall det visas att de uppfostras i den. Men huru skall nu detta lagstadgande kunna tillämpas, när man icke vet, hvar föräldrarna i detta afseende äro hemma? De veta ju ej en gång själva, hvart de höra. I hvilken religion skola väl dessa barn uppfostras? Bör icke därför i barmhertighetens namn detta lagutskotts- betänkande afslås? Icke blott för dessa vankelmodiga själar, som icke veta, till hvilket samfund de vilja höra, men ännu mera för de oskyldiga barnen, som skola uppfostras i någon religion, på det att man må veta, i hvilken lära denna uppfostran skall ega rum.

Mig synes alltså med hänsyn till samhällets bästa, att kammaren bör vidblifva den åsigt, som kammaren flera gånger förut uttalat, och därför äfven afslå det nu föredragna utskotts- betänkandet.

Herr Casparsson: Jag vill blott hafva till kammarens protokoll antecknad, att så länge jag tillhör den svenska riksförsamlingen, kommer jag aldrig att med min röst biträda den satsen, att svenska staten proklamerar, att det är den fullkomligt likgiltigt, om dess medlemmar hafva någon religion — en sats, som icke eu gång de bättre formerna af hedendomen velat godkänna.

Lagutskottet säger, att denna bestämmelse innebär endast ett följdriktigt genomförande af samvets- och trosfrihetens stora grundsats. Jag bestrider detta. Det är en vrångbild af religionsfrihet, ty religionsfrihet kan aldrig betyda frihet från religion, och det är derhän skrifvelsen syftar. Lagutskottet föreslår, att det skall lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt aderton år, att utträda ur statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå, — en ålder, då, i fall han vill utfärda en revers å 10 kronor, staten säger: »dertill är du för grön, min gosse». Men om han vill förklara sig vara utan religion, dertill är han mogen! Är ej det för galet, frågar jag?

Den förste talaren förklarade, att medgifvandet skulle blifva en vinst för statskyrkan. På 1840-talet fans vid Upsala universitet en mycket begåfvad student, som hade för afsigt att inträda i det presterliga ståndet. Dåvarande erkebiskopen afrådade honom af vissa skäl och sade: »ni borde i stället inträda i statens tjänst». »Ja», svarade då studenten, »det vore nog en vinst för staten, men en förlust för kyrkan.»

Jag vänder om satsen och säger: om medgifvandet vore en vinst för kyrkan, hvilket jag betviflar, så vore det en förlust och en ödesdiger förlust för staten.

Derför, herr talman, yrkar jag afslag.

Herr Hasselrot: Här har så mycket talats på sidan om hvad lagutskottets utlåtande afser, att jag ej kan underlåta att återföra kammarens uppmärksamhet till hvad frågan egentligen innebär. Det är nemligen för närvarande två vilkor, som fordras för utträde ur svenska statskyrkan utom fordran på att hafva fyllt 18 år: det första, att man omfattar främmande kristen lära, och det andra, att man skall uppgifva det trossamfund, hvartill man ämnar öfvergå. Lagutskottet föreslår nu icke ändring i båda dessa bestämmelser, utan endast i afseende på den senare. Lagutskottet förutsätter sålunda som ett oeftergiftigt vilkor för utträde ur statskyrkan, att man skall omfatta främmande kristen troslära; allt tal om hedendom, muhammedanism m. m. tycker jag därför borde kunna afskiljas från denna diskussion. Dermed förfaller också det andra af de skäl, lagutskottets ordförande anfört mot detta betänkande. Det är visst, att staten har intresse af att dess inbyggare äro kristna, och att staten är ett kristet samhälle, och annat är ej heller i denna sak ifrågasatt. Lagutskottets ordförande trodde emellertid, såvidt jag förstod honom, att det icke skulle finnas någon kristen lära, som ej öfverensstämde med något befintligt kristet trossamfunds bekän-nelse. Jo, mine herrar, huru stor mängd kristna trossamfund än finnes, så finnes det dock verkligen personer, hvilka omfatta en kristen lära af annan beskaffenhet än någon, som omfattas af ett befintligt trossamfund.

Nu är emellertid denna fråga, såsom herrarne nog förstå, af synnerligen ringa praktisk betydelse. Säkerligen finnas icke många i vårt land, som varit eller komma att blifva hindrade att gå ut ur vår kyrka till följd af ifrågavarande bestämmelse. Det är lofligt för en hvar, som vill gå ut, att komma ut, blott han uppgifver sig vilja öfvergå till något annat kristet trossamfund, äfven om det icke finnes i vårt land, och det finnes ej någon som helst kontroll, att detta fullgöres. Bandet ligger alltså uteslutande på de få, som ej vilja begagna denna omväg för att komma ut. Nu säger man, att det är en vinst för samhället att behålla dessa kvar, och att samhället står öfver den enskilde; men jag betviflar, att det verkligen är någon vinst för samhället och kyrkan att kvarhålla detta fåtal personer inom sin krets mot deras vilja.

Vidare säges, att kyrkan bör handla såsom en moder mot en förlorad son. Men en moder tager väl emot den förlorade sonen, som gått till främmande land, och gör allt för att förbättra honom, men hon stänger ej in honom i kammaren för att hindra honom resa.

Nu säger man, att af barmhertighet mot den person, som vill utgå, och mot hans barn bör man hindra honom att utträda ur kyrkan. Jag måste då åter upprepa, att man kan icke vägra honom att gå ut annat än på hans egen rättfärdighets grund — att han ej vill begagna sig af omvägar att gå ut. Han kan hafva en klar, distinkt och skarp lära och får dock ej komma ut. Huru går

Om rätt att ut-träda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

det för närvarande med de personer, som öfvergå till ett trossamfund, som ej utöfvar någon verksamhet i Sverige? Staten har öfver dessa ingen kontroll, ej heller möjlighet att uppfostra deras barn. Således skulle förhållandet ej blifva sämre för sådana, som de här ifrågakvarande.

I motsats mot herr Casparsson anser jag, att lika väl som en person, hvilken fyllt 18 år, har förmåga och enligt nu gällande lag rättighet att välja det främmande kristna trossamfund, hvartill han vill öfvergå, lika väl har han förmåga att bilda sig en egen trosuppfattning, som icke öfverensstämmer med den trosbekännelse, som omfattas af något befintligt kristet trossamfund.

Jag tror för min del, att detta sista obetydliga band, af ringa praktisk betydighet, som ännu kan sägas ligga på samvetsfriheten i vårt land, bör borttagas, då efter mitt förmenande sådant omöjligt kan vålla stat eller kyrka någon olägenhet.

Herr Widmark: Under diskussionen har jag blifvit styrkt i min gamla uppfattning om att ett bifall till detta förslag skulle vara ödesdigert för den svenska kyrkan. Men jag begärde ordet, enär dessförinnan icke var uttryckt det hufvudskalet, som bestämt mig att än ytterligare vara emot utskottets förslag, nemligen att man redan vid 18 års ålder skulle kunna få göra ett så beskaffadt steg. Jag kan nemligen icke fatta, att en person vid 18 års ålder skall kunna hafva den karaktersfasthet, den själsodling och den erfarenhet af lifvet, som erfordras för att taga ett så viktigt steg. Det är väl, såsom den siste talaren yttrade, sant, att den tillåtelsen har han att vid 18 år utträda ur den svenska kyrkan redan enligt gällande dissenterlag, men det är dock en stor skilnad, att i det ena fallet skall det vara honom tillåtet, utan att han vet eller behöfver veta och känna sin tro, om han blott och bart säger: jag vill utgå, men enligt den gamla dissenterlagen fordras åtminstone, att han säger: jag har omfattat den och den läran.

Jag förenar mig med dem, som yrkat afslag.

Grefve Klingspor: Oaktadt jag är viss om att, utan att jag uttalar min öfvertygelse i denna fråga, Första Kammaren med stor majoritet skall afslå utskottets betänkande, vill jag dock, såsom förutvarande ledamot af lagutskottet, inom hvilket jag några år deltagit i denna frågas behandling, gifva min åsigt till känna. Jag vill se frågan från en mycket praktisk synpunkt, jag tänker mig statskyrkan såsom en god husbonde. Om tjänaren kommer till husbonden och vill hafva någon ledighet, frågar väl husbonden honom, hvarthän han skall vända sig. Det är det minsta, han kan begära att få veta, likasom det minsta man här kan begära är, att den, som vill utträda ur statskyrkan, skall tala om, till hvilket samfund han vill sluta sig. Jag yrkar afslag å utskottets förslag.

Herr von Stapelmohr: Två af talarne hafva anmärkt, att en person, som icke öfverskridit 18 år, knappast kan hafva vunnit den själsmognad, att han kan fullt bedöma innebörden af den lära, han omfattat, eller följderna af det steg, han tager, då han utträder ur statskyrkan. Jag ber att få erinra dessa herrar derom, att barn, som skola uppfostras i den evangelisk-lutherska läran, vanligen anses redan vid 15 års ålder hafva vunnit den förståndsutveckling, att de kunna konfirmeras, det vill säga offentligen erkänna, att de hylla den lutherska kyrkans lära, sådan den finnes i trosartiklarne angifven. Den proposition, hvarmed Kongl. Maj:t till Riksdagen inkommit, angående själavård, innehåller, bland annat att barn, så snart de nått tillräcklig själsutveckling, skola anmälas till konfirmation, dock i allmänhet icke under 14 år och icke öfver 17 år.

Om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Hasselrot* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 50, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 22;

Nej — 74.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets nedannämnda, den 20 och 21 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 51, i anledning af väckt motion om utbyte af skollärares rätt till kofoder mot viss ersättning i penningar, och

n:o 52, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 18 kap. 15 § strafflagen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 21 och 24 i denna månad bordlagda memorial n:o 7, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

1 punkten.

Lades till handlingarna.

Anmärknin-
gar mot stats-
råd.

2 punkten.

Herr Bergius: Enligt min åsigt äro de under punkterna 1:o, 2:o och 3:o i utskottets memorial omförmälda regeringsåtgärder icke af beskaffenhet, att de bort föranleda utskottet att hos Riksdagen göra anmälan enligt 107 § regeringsformen, och hemställer jag därför, att förevarande anmälan icke måtte föranleda vidare åtgärd, än att utskottets memorial läggas till handlingarna.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 21 och 24 innevarande april bordlagda betänkande n:o 15, angående villkoren för försäljning af bränvin.

1 och 2 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

3 punkten.

Om ändrad
lagstiftning
rörande öfver-
låtelse af brän-
vinsförsälj-
ningsrättig-
heter.

Herr Berg, Lars: Då det förslag till vissa ändrade bestämmelser rörande upplåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter, som bevillningsutskottet i den föredragna punkten framlagt, enligt min åsigt icke är lämpligt eller nyttigt för vinnande af författningens ändamål, har jag ansett mig böra deremot anföra min reservation, till hvilken jag härmed yrkar bifall. Utskottet har nemligen ansett, att de olägenheter och oegentligheter, som i några, för öfrigt ganska få, fall blifvit anmärkta mot det sätt, hvarpå rörelsen vid vissa, till

bolag upplåtna bränvinsförsäljningsrättigheter utöfvats, bäst skulle kunna undvikas, om en sådan förändring i lagstiftningen genomfördes, att dylika försäljningsrättigheter för framtiden endast måtte komma att upplåtas till aktiebolag. Men då Riksdagen sjelf i sin skrifvelse 1873 förklarade, att meningen med dessa bolag aldrig varit hvarken att bolagen skulle få afse att skaffa delegarne vinst eller att städerna derigenom skulle tillskyndas förökade inkomster, utan endast att försätta städerna i tillfälle att i sedlighetens intresse ordna bränvinsförsäljningen; och då det är uppenbart, att detta mål endast och bäst kan uppnås, för så vidt bolagsmännen och styrelsen, som handhafva bränvinsförsäljningen, icke hafva något personligt eget intresse i bolagets rörelse, icke hafva rätt att deraf förvänta någon vinst eller utdelning och ej heller ega rätt att uppbära arfvode; så synes det ju uppenbarligen såsom en skarp motsägelse att vilja tvinga dem, som hittills af rent intresse för nykterhetens befrämjande och ordningens upprätthållande i bränvinshandeln egnat sin tid åt dessa bolags förvaltning, att tvinga dem, säger jag, att genom att insätta penningar få ett eget intresse i bolagets rörelse, samt att tvinga dem att mottaga utdelning och ränta på eget kapital. Det skulle dessutom vara en diametral motsägelse, om Riksdagen 1894 skulle besluta enligt detta förslag, mot hvad Riksdagen förut beslutit enligt den nyss upplåsta ordalydelsen. En sådan bestämmelse skulle, enligt min tro, komma att från bolagens förvaltning utesluta alla framstående kommunalmän, alla verkligt varma nykterhetsvänner, om de skulle åläggas att insätta egna penningar, att mottaga utdelningar och uppbära räntor, att i så måtto verkligen blifva eller åtminstone få sken af att vara bränvinsförsäljare. Af chefens för kontroll- och justeringsbyrå berättelse framgår, att i allmänhet och med få undantag, med endast obetydliga oegentligheter, dessa försäljningsrättigheters handhafvande har varit förtjenstfullt både i ekonomiskt och moraliskt afseende, att icke mindre än 95 procent af alla rättigheter hafva varit lemnade åt bolag, men att endast 18 aktiebolag funnits inom landet. Häraf tror jag mig vara berättigad att sluta, både att de patriotiska bolagen väl fyllt sin uppgift, och att denna form varit den mest lämpliga och omtyckta i de olika orterna, men att deremot aktiebolagsformen, som också gifvit ett godt resultat, likväl i följd af sin fåtalighet endast kunnat lemna en mindre fullständig erfarenhet om hvilkendera formen är den bästa. Under sådana förhållanden kan man verkligen ifrågasätta, hvad som kan föranleda Riksdagen att byta om åsigt, att vilja uttala en förkastelsedom öfver den form af bränvinsförsäljningsrättigheter, som hittills varit den allmännaste, och att deremot positivt uttala sig för en, hvarom erfarenheten är mindre vidsträckt och omfattande. Visserligen är det sant, att formen i detta fall, som i andra, är en underordnad sak, och att andan, som leder bolagens förvaltning och rörelse, är hufvudsak. Men äfven i afseende på andan har den be-

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlåtelse af brännvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

rättelse, som chefen för kontroll- och justeringsbyrån afgifvit, visat, att dessa patriotiska bolag icke stå tillbaka för de andra.

Emellertid erfordras åtskilliga förändringar i gällande lagstiftning, som icke endast är i detta fall otydlig, utan rent af tyst och saknande många nödiga bestämmelser. Det har visat sig, att större likformighet i bestämmelser är nödvändig, för att kontroll skall blifva möjlig, och under sådana förhållanden har det synt mig, som om klokheten skulle bjuda, och med Riksdagens värdighet det ensamt öfverensstämman, att Riksdagen icke uttalar sig bestämdt om någon form, utan endast begär en allmän revision angående bästa sättet, på hvilket dessa upplåtelse må kunna ega rum. Det är härom och i denna riktning jag har reserverat mig.

Ett annat skäl skulle man måhända kunna anföra för afslag å utskottets förslag. Enligt riksdagsordningen har bevillningsutskottet rätt att i bevillningsfrågor föreslå, hvad det finner nyttigt och billigt. Någon motion om att åt ensamt aktiebolag upplåta försäljningsrättigheterna föreligger icke. Detta är bevillningsutskottets egen motion. Men jag anser, att man då med fog kan ifrågasätta, huruvida detta aktiebolagens uteslutande monopol på brännvinsförsäljningsrätt är en bevillningsfråga. Men huru som helst härmed må förhålla sig, tror jag, att jag har anfört tillräckliga skäl för mitt yrkande om afslag å utskottets förslag och bifall till min reservation.

Herr Almqvist: Som kammaren behagade finna, har nu föreliggande, inom Andra Kammaren väckta motion närmast föranledts af de ganska många och ganska grava anmärkningar, som blifvit af chefen för finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå gjorda mot det sätt, hvarpå de så kallade brännvinsbolagen i rikets städer och köpingar utöfva sin verksamhet. Vid behandlingen af detta ärende inom bevillningsutskottet har utskottet visserligen ansett, att åtskilliga af de påpekade missförhållandena äro sådana, att de kunna för framtiden förekommas, endast gällande bestämmelser i ämnet behörigen iakttagas, samt att åtskilliga af motionärernas förslag äro af den beskaffenhet, att de afse rena förvaltningsdetaljer och således icke böra blifva föremål för lagstiftningsåtgärder, men att deremot åtskilliga af dessa anmärkningar äro af den beskaffenhet, att de otvetydigt gifva vid handen, att en förändrad lagstiftning i fråga om dessa brännvinsbolag är af behovet påkallad. I sådant afseende har utskottet ansett, att först borde tagas i öfvervägande, huruvida det icke vore önskvärdt, att samtliga dessa bolag vore aktiebolag, en mening, som reservanten icke kunnat biträda, men som utskottet ansett medföra betydliga fördelar, och jag är viss om, att de flesta, om icke alla, af de anmärkta oregelbundenheterna skulle förekommit, derest samtliga bolagen varit aktiebolag. Jag ber ock få erinra om att ehuru dessa bolags antal icke är stort, hafva dock de anmärkningar, som blifvit gjorda, icke träffat något af dessa aktiebolag, utan hufvudsakligen de öfriga. Det är för mig alldeles klart, att

en bolagsordnings egenskap att vara fastställd af Kongl. Maj:t skall åt densamma i afseende på dess efterlefnad gifva vida större helgd och lemna vida större garanti i fråga om dess lämplighet och ändamålsenlighet, än förhållandet kan vara med den brokiga samlingen af regler för så kallade handelsbolag, hvilka regler icke alltid äro de ändamålsenligaste och lämpligaste och hvilka måhända icke alltid efterlefas. Vidare skulle genom bestämmelsen, att bolagen skulle vara aktiebolag, vinnas en önskvärd likformighet såväl i bolagens stadgar som ock till följd deraf i bolagens förvaltning. Vidare skulle derigenom en lättare och bekvämare kontroll öfver handhafvandet af bolagens angelägenheter kunna utöfvas, och slutligen skulle äfven den fördelen vinnas, att genom en sådan bestämmelse skulle gifvas större offentlighet åt bolagen och hela deras förvaltning än nu är förhållandet. Nu är det gifvet, att då reservanten icke kunnat biträda denna utskottets mening, så har hans motivering också i vissa delar blifvit olika med utskottets. Utskottet har i sin motivering påpekat åtskilliga synpunkter, som vid den ifrågasatta förändringen i lagstiftningen vore beaktansvärda. Detta har också reservanten gjort, och somliga äro för utskottet och reservanten gemensamma, men andra icke. Beträffande dessa senare torde kunna ifrågasättas, om förslaget, att styrelsens ledamöter icke skulle erhålla ersättning, kan vara lämpligt. Det är endast en gärd af rättvisa, att den, som gör ett arbete, skall få skälig ersättning därför, och jag kan icke förstå, att bolagets sedliga ändamål skulle föringas genom en sådan åtgärd.

Vidare föreslår reservanten, att bolagen skulle vara berättigade att afsätta en viss del af vinsten till en fond. Det är något, som, såvidt jag förstår och kunnat finna, är för den nuvarande bränvinsförordningen alldeles främmande, och som, med den åsigt, Riksdagen har om bränvinsmedlens användning och fördelning, icke lär hafva stora utsigter att kunna vinna framgång. Bevillningsutskottets hufvudsyfte med den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t har varit att fästa uppmärksamheten på den oafvisliga nödvändigheten af en förändring i fråga om upplåtande af bränvinsförsäljningsrättigheter till bolag, på det att den bolagsinstitution, som under namn af göteborgssystemet under en lång följd af år, allenast den blifver rätt förstådd och rätt uppfattad, varit i stånd att på ett tillfredsställande sätt och till nykterhetens befrämjande i rikets städer ordna bränvinsförsäljningen, måtte komma att än ytterligare utvecklas. Då utskottet ansett, att detta mål bäst befrämjas genom att oförändradt antaga det betänkande, utskottet afgifvit, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekdahl: Det är naturligen icke värdt att föreslå några ändringar i det förslag, som bevillningsutskottet har afgifvit, utan det är endast för att lemna kammaren några upplysningar i afseende på motionens innebörd, som jag har begärt ordet. De revisorer,

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

*Om ändrad
lagstiftning
rörande öfver-
låtelse af brän-
vinsförsälj-
ningsrättig-
heter.*

(Forts.)

som utses af Konungens befallningshafvande, landstingen och hushållningssällskapen, fordra vanligen af vederbörande bolag, att de skola lemna så stor vinst, som möjligt, och då är alls icke fråga om nykterhet, men sedan säges det, att man skall underlåta att sälja något bränvin. Dessa meningar låta icke gerna förena sig. Jag har varit utsedt ombud för det stadssamhälle, jag tillhör, utan ringaste aflöning i många år, och jag har sökt att leda bolagets verksamhet på ett förståndigt sätt. Nu hafva emellertid revisorerna från landstinget och hushållningssällskapet gjort den anmärkningen mot denna stads utskänkningsbolag, att det insatt ett förlagskapital af 8,000 kronor för att drifva rörelsen, och samma revisorer yrka, att bolagsmännen skulle betala tillbaka den ränta af 6 procent, som de godtgjort sig. Huruvida detta har någon rimlighet för sig, kan hvar och en bedöma, då det visat sig, att detta kapital och mycket mera, som bolagsmännen anskaffat, har användts för rörelsen. Det har äfven visat sig, sedan jag afgick från min befattning såsom stadens ombud i detta bolag, och bolagsmännen villfarit revisorerernas framställning om förlagskapitalets minskning, att bolagets vinst minskats med öfver 2,000 kronor, en följd af att bolaget icke haft sådant rörelsekapital, att det kunnat göra sina inköp på fördelaktigaste sätt.

Nu är fråga om att bränvinsförsäljningsrätten skall upplåtas åt aktiebolag i stället för vanliga affärsbolag. Jag vill härvid erinra att, efter den nuvarande författningen, anbudet af bolagen skola ingifvas inom april månad och vara pröfvade af Konungens befallningshafvande inom juni månad. Det inträffar emellertid ofta nog, att många olika personer, teckna sig såsom delegare i bolag för samma stad och ingifva anbud, men först efter juni månads utgång hafva de att vänta, att Konungens befallningshafvande yttrar sig om hvilket af dessa bolag skall antagas. Derefter begagna sig de bolag, som icke blifvit antagna, af sin rättighet att klaga. I det samhälle jag tillhör har det sålunda flere gånger inträffat, att det först i slutet af september blifvit afgjort, hvilket bolag skall få rättigheten. Huru skall då detta bolag kunna hinna komma in till Kongl. Maj:t och få sin bolagsordning fastställd för att kunna börja sin verksamhet den 1 oktober. Det låter sig icke göra. Skall någon ändring göras, bör den innefatta en total förändring af hela författningen. Jag vill ej i sådant afseende göra något yrkande.

Herr statsrådet friherre von Essen: Jag vill icke förneka, att bränvinslagstiftningen kan behöfva undergå vissa förändringar i den riktning utskottet önskat, och jag anser därför, att utredning af frågan är påkallad. Men i likhet med den förste talaren tillåter jag mig anmärka, att det torde vara lämpligt, att Kongl. Maj:t får frihet att göra undersökningarna så vidsträckta som möjligt. Det låter ju tänka sig, att Kongl. Maj:t i sådant fall kan finna skäl att föreslå aktiebolags bildande. Men att Riksdagen nu uttalar denna

sak såsom afgjord, efter den korta utredning frågan kunnat få i ett utskott, synes mig icke vara lämpligt. Klart är ju, att, derest utredningen visar mot det mål, som Riksdagen åsyftar, blir detta föreslaget. Visar åter utredningen icke mot berörda mål, blir det naturligtvis ej heller föreslaget. Om reservationen antages, synes mig gifvet, att Kongl. Maj:t alltid kommer att låta utreda frågan äfven med hänsyn till bildande af aktiebolag för bränvinsförsäljningens utöfvande. Derför skulle jag för min del vilja ansluta mig till herr Bergs reservation.

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlättelse af bränvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

Herr Wieselgren: Den uppmärksamhet som den svenska bränvinslagstiftningen väckt, snart sagdt öfver hela den bildade världen, gör, att den fråga, som nu är föremål för kammarens behandling, rätteligen måste anses vara af en ganska stor betydelse.

I Förenta staterna har en byrå anordnats, som under namn af »Department of Labor» har sig anförtrodt att utreda uppstående praktiska samhällsfrågor — och den fullgör verkligen sitt uppdrag på ett mycket praktiskt sätt, ty den skickar ut en stab af specialister öfver hela världen, hvarhelst den anser något vara i samma fråga att lära, och dessa personer, hvilka sätta sig i förbindelse med myndigheter och sakkunnige på platsen, vistas der tills de hafva för sig klargjort vederbörande fråga, hvarefter byrån på grund af deras berättelser öfverlemnar en utredning deraf till presidenten, som åter delger densamma åt unionsrepresentationen. Den femte af dessa berättelser rör just den svenska bränvinslagstiftningen, de lagar och bestämmelser, som här äro gällande för tillverkning och försäljning af bränvin samt specielt för vårt s. k. göteborgssystem. Denna äfven för svenskar mycket instruktiva berättelse afslutas med några ord, dem jag skall tillåta mig att öfversätta: »Att svenska bolagssystemet representerar det bästa medel, hvilket ännu har blifvit uppvisadt, för kontrollering af bränvinsförsäljningsrörelsen, hvar helst sådan rörelse är tillåten, torde ingen som förstår dess verkliga beskaffenhet och studerat dess verksamhet, vara nog djerf att våga förneka.» Det är slutomdömet efter undersökningar, som omfattat jag kan väl säga hela verdens bränvinsförsäljningslagar.

Af underrättelser från Amerika vet jag, att dessa våra lagar derstädes hafva väckt så stor uppmärksamhet, att de anses komma att i den närmaste framtiden införas i flere olika stater, liksom det torde vara kammaren väl bekant, att ett mycket framstående nykterhetsparti i England, det moderata, också har fäst sig vid vårt bolagssystem och försöker att få det infördt i nämnda land just i sedlighetens intresse. Vid sådant förhållande kan det ju icke vara underligt, om jag vågar lägga kammaren på hjertat vigten af att icke förbise någon åtgärd, som kan bibehålla vårt bolagssystem vid det anseende, detsamma har förvärfvat.

Jag har dock vid de förnyade besök, som experter från Förenta

Om ändrad
lagstiftning
rörande öfver-
låtelse af brän-
vinsförsälj-
ningsrättig-
heter.

(Forts.)

staternas »Department of Labor» här i Sverige gjort, känt mig orolig vid tanke på att det möjligtvis skulle falla dem in att besöka ett eller annat smärre stadssamhälle här i riket och på ort och ställe taga reda på, huru sig der förhåller med detta bolags- eller göteborgssystem. Jag har nemligen sedan åtskilliga år tillbaka från särskildt sakkunniga och tillförlitliga personer fått mig meddelade åtskilliga förhållanden, hvilka jag ej tvekar att bedöma såsom verkliga missförhållanden, och sådana af ganska upprörande art, der det gått att drifva en bränvinsförsäljningsrörelse under bolags namn och i s. k. sedligt intresse. Sådana missförhållanden hafva också kommit till kontrollbyråns kännedom och föranledt de allvarsamma anmärkningar, som vi se intagna i den af motionärerna åberopade berättelsen. I hvad på mig ankommer har jag dertill bidragit, då jag nemligen till vederbörande byråchef öfverlemnade åtskilliga till mig inkomna upplysningar. Att öfverklagade missbruk finnas och finnas på många ställen är alldeles säkert. Men så vidt jag vet, har, såsom en föregående talare på Jönköpings läns bank redan för kammarern påpekat, icke något sådant missförhållande varit att härleda från aktiebolags sätt att sköta dem anförtrodd rörelse. Huru långt emellertid andra bolag kunnat gå i missuppfattning af det dem anförtrodda uppdraget kan lättast och enklast förstås, om jag sätter två eller tre siffror rörande bränvinsförsäljningen i sammanhang med hvarandra. Jag skall taga en siffra i ett denna dag till behandling föreliggande utskottsbetänkande, deri meddelas, att för år 1891—1892 utgjorde konsumtionen inom hela landet per individ 6,4 liter. Den andra siffran visar, att för Stockholm — rikets största kommun — utgjorde den 13 liter per individ. Men den tredje siffran intygar, att här finnas i vårt land småstäder, der försäljningen går upp till 53 liter per individ. Hvad bevisar detta, om icke att bolagen i dessa städer, som uppbringat sin försäljning till en så kolossal siffra, totalt missuppfattat den uppgift, hvilken de haft att utföra, försökt allt hvad de kunnat för att uppdrifva bränvinsförsäljningen i stället för att så mycket som möjligt motarbeta och hämma densamma.

Vid sådant förhållande tror jag verkligen, att en åtgärd i rättande riktning från Riksdagens sida är fullkomligt *nödvändig*. Huruvida den skrifvelse, som utskottet nu ifrågasatt, bör innefatta en bestämd förklaring, att Riksdagen för sin del föredrager aktiebolagsformen framför privatbolagsformen är ju i sig sjelf en mindre väsentligt fråga; ty såsom en föregående talare — reservant i utskottet — har sagt: formen betyder mindre, endast den andan, som verkar genom formen, är god. Men med hänsyn till de upplysningar, som vi fått rörande de privata bolagens sätt att utföra sin uppgift, må det vara klokt och riktigt, att Riksdagen godkänner det förslag, som klart uttalar sig för aktiebolagsformen. Ty mot dess sätt att fungera har, så vidt jag vet, icke någon anmärkning förekommit, under det att mot andra former mångfaldigt flera an-

märkningar torde hafva förekommit, än som äro för oss kända. Jag ber därför att få biträda deras yrkande, som hemställt om bifall till utskottets förslag.

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

Herr Almqvist: Jag har begärt ordet endast för att med anledning af herr finansministerns yttrande vördsamt få erinra, att utskottets betänkande icke afser att uttala något bestämt omdöme om aktiebolagens företråde framför andra bolag. I utskottets kläm heter det: »att Riksdagen måtte på det sätt bifalla friherre Bondes m. fl. ifrågavarande motion, att Riksdagen i skrifvelse anhaller, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke öfverlåtelse af sådana bränvinsförsäljningsrättigheter, hvarom stadgas i § 9 mom. 2 af gällande förordning angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker, lämpligen må meddelas endast åt aktiebolag», — Kongl. Maj:t naturligtvis sedermera öppet lemnadt att vid detta uttalande fästa det afseende, Kongl. Maj:t kan anse detsamma förtjena. — Jag har i sex års tid varit ledamot i styrelsen för ett bränvinsaktiebolag och anser mig böra nämna, att, sedan jag tagit del af de anmärkningar, som chefen för kontroll- och justeringsbyrån gjort mot bolagen, jag icke kan förstå, huru det bolag, af hvares styrelse jag varit ledamot, skulle kunnat göra sig skyldigt till något af hvad dessa ganska graverande anmärkningar afse. Jag tror därför, att detta berott på att bolaget varit aktiebolag, och att sålunda bildandet af aktiebolag vore en särdeles lycklig form för frågas lösning.

Herr Törneblad: Jag erkänner lika med öfriga talare, att åtskilliga missbruk i detta fall insmugit sig. Då dessa nu offentligt framhållits, är redan det en mycket god sak. Och då dessa missbruk i alla händelser skulle komma att blifva föremål för en närmare undersökning och granskning af Kongl. Maj:t, om nemligen skrifvelseförslaget, hvilket jag förmodar, bifalles, så är det ytterligare en god sak. Men det är alldeles icke gifvet, att dessa missbruks afhjelpande nödvändigt behöfver ske på sätt utskottets pluralitet föreslagit eller genom förändring af bolagen till aktiebolag. Af den siste talaren har visserligen anmärkts, att detta sätt ej uttryckligen föreslagits, men om klämman och motiveringen jemföras, synes ganska tydligt, att utskottet föreställt sig, att bolagens förvandling till aktiebolag skulle vara ett mycket effektivt medel. Nu är, såsom af herr finansministern erinrats, påtagligt, att Kongl. Maj:t i alla händelser kommer att, derest en skrifvelse aflåtes, taga frågan i skärskådande med den noggrannhet och i den omfattning, att äfven aktiebolagens fördelar komma att granskas. Men en annan sak är att redan på förhand uttala sig så godt som till förmån för dessa. Härvid vill jag erinra om ett förhållande, som icke, så vidt jag funnit, har blifvit uppmärksammat, nemligen att

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlåtelse af brännvinsförsälvningsrättigheter.

(Forts.)

aktiebolagslagstiftningen för närvarande är under ombildning och att det mycket väl kan hända, att vid denna ombildning sådana bestämmelser träffas, att detta slag af lagstiftning icke skulle låta väl använda sig på nu ifrågavarande bolag. Vidare vill jag erinra om att Kongl. Maj:t med de bestyr, hvilka, såsom åtminstone af motiveringen synes framgå, skulle tillkomma Kongl. Maj:t med stadfästade af alla dessa aktiebolagsordningar, skulle få en tillökning i sina göromål, hvilken antagligen icke vore så synnerligen kärkommen — det lemna jag nu derhän —, och att för öfrigt bildandet af större aktiebolag i viss mån skulle leda derhän, att, om också utdelningen på aktierna ställes jemförelsevis låg, en icke så obetydlig del af bolagsvinsten skulle komma att tillfalla aktieegarne, hvarigenom åter för staden och kommunen mindre vinst vore att påräkna, utan att man bestämdt förvissat sig om att det sedliga intresset vunne så stort afseende, som det kanske under andra förhållanden och enligt herr Bergs förslag skulle få.

Jag tror således, att kammaren skulle göra synnerligen klokt i att icke nu gifva någon opinionsyttring till förmån för aktiebolagen, men å andra sidan ej heller gifva någon opinionsyttring mot desamma. Och då herr Bergs förslag i sjelfva verket alls icke innefattar någon yttring i ena eller andra syftet, utan blott vill bringa frågan under Kongl. Maj:ts pröfning och åt Kongl. Maj:t öfverlemna att utgrunda orsakerna till de missförhållanden, som förekommit, men som lyckligtvis dock icke äro af så allmän omfattning, som sagts, och på samma gång söka utfinna det rätta botemedlet, skall jag tillåta mig yrka bifall till reservationen.

Herr Philipson: Herr talman, mine herrar! Ehuru jag för min del icke i allo har kunnat godkänna den motivering, som utskottet beträffande förevarande angelägenhet i sitt betänkande förebragt, har jag likväl varit fullt ense med utskottet om den kläm eller hemställan, hvarmed dess betänkande afslutas, och detta af de skäl, hvilka här af föregående talare blifvit omförmälda. Måhända skulle jag kunna förebringa ytterligare skäl för min åsigt, att man företrädesvis eller uteslutande bör lemna dessa utskänkingsrättigheter i händerna på aktiebolag, men det torde vara tillräckligt att erinra derom, att aktiebolagen gent emot de enskilda bolagen stå så att säga under mera offentlig kontroll, d. v. s. allmänheten har mera uppsigt öfver, mera inblick i hvad som i aktiebolagen försigår och huru de fullgöra sin uppgift, än hvad den har med afseende å de vanliga enskilda bolagen.

Dessa skäl hafva redan blifvit angifna, men då den siste talaren omnämde, att förslag till ny lag om aktiebolag föreligger, och att man borde afvakta huru den kan varda affattad, vill jag, som deltagit i förarbetena till nämnda lagförslag, nämna att, så vidt desamma hittills avancerat, något hinder deruti icke af vare sig komitén

eller högre myndigheter lagts för bildandet af sådana aktiebolag, som utskottet med denna sin hemställan velat afse. Aktiebolag kunna efter komiténs förslag bildas af högst få personer — deras antal behöfver icke öfverstiga hvad som erfordras för styrelse och revisorer — och jag tror ej, att jag i denna kammare behöfver nämna, att det näppeligen torde finnas något enda tillfälle, då icke så beskaffadt aktiebolag för erhållande af utskänkningsrättighet kan fås. Jag tror verkligen att hvad af en föregående talare blifvit anfördt derom, att många anmärkningar rigtats mot enskilda bolag, men få eller inga mot aktiebolag, eger tillräckligt god grund för utskottets framställning, och att i nykterhetens och sedlighetens intresse önskligt vore att bränvinshandeln i kommunerna lades i händerna på kontrollerade aktiebolag. På denna grund tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Om ändrad lagstiftning rörande öfverlåtelse af bränvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

Herr Almqvist: En föregående talare har yttrat, att genom bildandet af aktiebolag skulle en del af vinsten gå i aktieegarnes fickor och således undanhållas staten och kommunen. Men saken förhåller sig icke så, ty det är alldeles klart att, när ordningen för bolaget fastställes, äfven bestämmas den utdelning, som till aktieegarne må ega rum. Denna kan vara satt till ett högre eller lägre belopp. I Jönköpings spritförsäljningsbolag är utdelningen för närvarande 6 procent. Denna procent är måhända för hög nu, men den var det icke när bolaget bildades. Hvar än förlagskapital för affärens bedrivande må tagas, antingen från aktieegare eller genom lån från annat håll, så måste detta kapital i hvarje fall förräntas. Någon annan vinst är här icke fråga om.

Hvad beträffar det förmenta besväret för Kongl. Maj:t med fastställande af de många bolagsordningarna, så måste detta blifva ganska ringa. Visserligen omfattar bolagets oktroj endast tre år; men om vid utgången af denna tid bolaget befinnes hafva väl uppfyllt sin bestämmelse och önskar fortfarande bedrifva rörelsen, lär med säkerhet kunna antagas, att vederbörande Kongl. Maj:ts befallningshafvande härtill skall lemna bifall, och då erfordras ingen ny bolagsordning. Jag anser således icke detta skäl hafva någon betydelse.

Då bevillningsutskottets kläm är så affattad, att hela denna angelägenhet skulle lemnas i Kongl. Maj:ts hand, så finner jag icke något äfventyr vid att bifalla utskottets förslag, till hvilket jag fortfarande yrkar bifall.

Herr Annerstedt: I likhet med en föregående talare, min granne till venster, förefaller det mig, att från rent juridisk synpunkt det förslag, som utskottets pluralitet framlagt, icke så fullständigt och så väl träffar det mål, hvilket dermed äsyftas, som reservantens förslag. De regler, som 1848 års lagstiftning angående aktiebolag fastställt, liksom, ock bestämmelserna i det nya förslag i

*Om ändrad
logstiftning
rörande öfver-
lättelse af brän-
vinsförsälj-
ningsrättig-
heter.*

(Forts.)

ämnet, som för närvarande är under granskning, äro i åtskilliga afseenden icke afpassade efter de förhållanden, hvilka förefinnas i fråga om bolag, hvilka äro afsedda att hafva tillvaro endast några få år. Författningen rörande ifrågavarande bränvinsförsäljningsbolag innehåller nemligen bestämmelse derom, att de endast kunna inrättas att fortvara en kortare tid. Det förhåller sig så, oaktadt hvad den siste talaren anförde, att de bestämmelser, hvilka man hoppas skola i den nya författningen om bolag intagas, bland annat angående aktiernas minimibelopp, icke väl öfverensstämma med en sådan anordning, som utskottet framhållit såsom önskvärd, att nemligen aktierna uti bränvinsförsäljningsbolagen bestämdes till så små belopp som 50 kr. I fråga om vanliga aktiebolag åter synes det önskvärdt, att aktierna icke ställas på för små belopp.

Det har redan påvisats, att aktiebolagslagen äfven därför icke väl lämpar sig att reglera de förhållanden, som ega rum med afseende å de ifrågavarande bolagen, enär resultatet af bolagets verksamhet för det allmänna måste i väsentlig mån blifva beroende deraf, att det aktiekapital, som användes, icke är större än behovet kräfver. Oaktadt hvad den siste talaren deremot påstod, torde det vara klart, att, om man tager till aktiekapitalet för stort, en allt för betydlig del af bebållningen kommer att användas till utdelning åt aktieegarne, och att kommunen och staten få för liten andel deraf. Om det behöfliga kapitalet för affärens drift visar sig vara t. ex. 10,000 kr., men den bolagsordning, som af Kongl. Maj:t fastställes, upp-tager kapitalet till 50,000 eller 100,000 kr. — man kan ju icke på förhand så noga beräkna, hvilket kapital som skall behöfas — så är ju tydligt, att räntan, som skall betalas af behållningen, är större, än om kapitalet varit allenast 10,000 kronor.

Mig förefaller det uppenbart, att man bör kunna vinna det mål som åsyftas på det sätt, att bränvinsförsäljningslagen upptager alla regler, som erfordras för att de missbruk, som hittills öfverklagats, förekommas, och de fördelar, man vill vinna, också ernås, utan att man för bildandet af försäljningsbolagen behöfver välja aktiebolagsformen. Jag tror tvärt om, att det ur rent lagstiftnings-teknisk synpunkt skall visa sig medföra bestämd fördel att icke inordna dessa bolag eller intressentskap under aktiebolagsformen, utan för dem stadga alldeles särskilda former.

Då det under sådana förhållanden icke kan vara skäl, att Riksdagen i den föreslagna skrifvelsen så tydligt framhåller formen af aktiebolag, som bevillningsutskottet föreslagit, synes det mig medföra en bestämd fördel att omfatta reservantens förslag, med hvilket man bör kunna uppnå detsamma, som med utskottets förslag afses.

Jag får därför yrka bifall till reservantens förslag.

Herr Ekdahl: Jag vill endast erinra, att enligt nu gällande bränvinsförsäljningsförordning anbud af bolag, som anmäler sig till öfvertagande af bränvinshandeln, skulle prövas af Konungens be-

fallningshafvande, och kan man vara viss på att Konungens befallningshafvande har fullständig kännedom om förhållandena i staden och orten och huruvida bolaget är lämpligt.

Jag vill äfven erinra om att, derest det blefve aktiebolag i de mindre städerna och aktierna sattes till 100 kr., det blefve nödigt, snart sagdt för att få i hop bolaget, att alla som finnas i staden tecknade sig. När nu de olika anbudena inkomma, skola stadsfullmäktige deröfver utlåta sig. Men, då dessa äro de mest representativa och verksamma medlemmarne i samhället, äro de naturligen antecknade såsom delegare i bolagen. Hvem skall då lämpligen gifva utlåtandet? Jag fruktar, att detta blott kan gå för sig i de större städerna, men icke i de mindre.

Jag yrkar nu på grund af hvad under öfverläggningen förekommit bifall till reservantens förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Berg, Lars*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i den af honom vid punkten afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr *Bergs* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Philipson* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i 3 punkten af sitt betänkande n:o 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det förslag, som innefattas i den af herr *Berg* vid punkten afgifna reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—27;

Nej—65.

4 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Om ändrad lagetifning rörande öfverlåtelse af brännvinsförsäljningsrättigheter.

(Forts.)

Om inskränkning i afseende å tidsbestämmelserna rörande försäljning af brännvin.

5 punkten.

Herr Sandberg: Stadgandet i § 26 mom. 4 innehåller, att Konungens befallningshafvande eger rätt att utsträcka försäljningstiden på framställning af kommunalstyrelse samt efter magistrats eller kommunalnämnds hörande. Denna bestämmelse tillämpas så, att tiden för försäljningen utsträcker för sådana värdshus, som äro afsedda för de s. k. bättre klasserna, under det krogarne stängas vid den tid, som är föreskrifven. Jag vill visserligen medgifva, att det kan finnas många rätt goda skäl för detta förhållande, men det innebär likväl en retsticka, som väcker mycken förargelse hos de fattiga klasserna. Jag skulle för min del anse önskvärdt, att detta kunde i någon mån ändras.

Jag har icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

6 punkten.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets den 21 och 24 i denna månad bordlagda betänkande n:o 6, i anledning af väckta motioner om medgifvande af s. k. lokal sjelfstyrelse för kommunerna i fråga om försäljning af brännvin, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial n:o 59, med anledning af kamrarnes skiljaktliga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för krigshofrätten.

Justerades ytterligare fyra protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de under dagen andra gången bordlagda ärendena.

Kammaren åtskildes kl. 9,25 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 27 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Herr talmannen yttrade: Herr greve Lagerbjelke har bedt mig framföra hans hjertliga tacksamhet för det välvilliga intresse, som kammaren visat honom under hans långvariga sjukdom; och har jag tillika den glädjen att kunna meddela, att greve Lagerbjelke är betydligt på bättringsvägen.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 87:2 regeringsformen;

statsutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af framställningar om förvärfvande för statens räkning af vissa enskilda jernvägar; och

bevillningsutskottets betänkande n:o 18, i anledning af väckt motion om bestämmande af en bevillningsafgift för riddare- och kommandörsvärdighet.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 48, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående disposition af jernväghypoteksfondens behållning.

Upplästes och godkändes sammansatta bevillnings- och lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 49, till Konungen med anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 25 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial n:o 5 a samt n:is 51—58.

Vid föredragning af statsutskottets den 25 innevarande april bordlagda memorial n:o 59, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående anslag för krigshofrätten, godkändes den föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande, den 25 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen: bevillningsutskottets betänkande n:o 17, lagutskottets utlåtande n:o 57 och Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 233, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20, med anledning af väckt motion om utsträckt rätt för sterbhusdelegare och testaments-tagare att erhålla gemensam expedition i lagfartsärende, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr talmannen tillkännagaf, att efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren omröstningar jemlikt 65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnes sammanträden tisdagen den 1 nästinstundande maj öfver de voteringspropositioner för sådana omröstningar, som redan blifvit eller före nämnda dag kunde blifva af både kamrarne godkända.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tager mig friheten föreslå, att på föredragningslistan till nästa plenum uppföras först de i dag första gången bordlagda ärenden, derefter, samt först bland de andra gången bordlagda ärenden, bevillningsutskottets betänkande n:o 17, angående stämpelafgiften, derefter statsutskottets utlåtande n:o 5 a, angående uppförande i 1895 års riksstat af anslag till disciplinkompaniet, derefter statsutskottets utlåtande n:o 53, angående ökad utrymme för tekniska skolan i Stockholm m. m., statsutskottets utlåtande n:o 54, om förvärfvande för statens samlingar af vissa föremål ur konstsamlingen å Finspong, derefter statsutskottets utlåtande n:o 56, om ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdebalken m. m., derefter bevillningsutskottets betänkande n:o 16, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, statsutskottets utlåtande n:o 51, om undervisningsmateriel till skolorna för sinneslösa barn, n:o 52, om vilkoren för understöd

till undervisning i slöjd för gossar, n:o 55, i anledning af olika beslut rörande ersättning till väguppskattningsnämnderna m. m., sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, om ändrad lagstiftning angående riksbanken och de enskilda sedelutgifvande bankerna, lagutskottets utlåtanden n:is 53, 54, 55, 56, tillfälliga utskottets utlåtanden n:is 4 och 5 samt statsutskottets utlåtanden n:is 57 och 58.

Herr Annerstedt: Jag får vördsamt föreslå den förändring i den af herr vice talmannen angifna ordning, i hvilken ärendena vid nästa sammanträde skola förekomma, att omedelbart efter bevillningsutskottets utlåtande n:o 17 angående stämpelafgiften måtte uppföras lagutskottets utlåtande n:o 56 angående ändrad lydelse af 9 kap. 4 § ärfdebalken, då nemligen dessa bevillningsutskottets och lagutskottets utlåtanden stå i omedelbart sammanhang med hvarandra.

Herr vice talmannen: Jag biträder det af herr Annerstedt nu framställda förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, beslöt kammaren, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde, äfvensom att öfriga bordlagda ärenden skulle på nämnda lista uppföras i följande ordning, nemligen: bevillningsutskottets betänkande n:o 17, lagutskottets utlåtande n:o 56, statsutskottets utlåtanden n:is 5 a, 53, 54 och 56, bevillningsutskottets betänkande n:o 16, statsutskottets utlåtanden n:is 51 och 52 samt memorial n:o 55, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, lagutskottets utlåtanden n:is 53—55, Första Kammarrens tillfälliga utskotts utlåtanden n:is 4 och 5, statsutskottets utlåtanden n:is 57 och 58, lagutskottets utlåtande n:o 57 och Första Kammarrens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6.

Kammaren åtskildes kl. 3,16 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
